

ΤΑΞΗ: Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ & ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ημερομηνία: Πέμπτη 6 Μαΐου 2021

Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Η Ελληνίδα στην Επανάσταση του 1821

Το 2021, τιμούμε τη λαμπρή επέτειο των 200 χρόνων από την έναρξη της επανάστασης του 1821, η οποία υπήρξε σταθμός στην ιστορία του νεότερου Ελληνισμού, αφού οδήγησε, μετά από 400 χρόνια, στη δημιουργία του ανεξάρτητου Ελληνικού Κράτους. Ενέπνευσε στις επόμενες γενιές των Ελλήνων, διαδοχικές απελευθερωτικές εξεγέρσεις και εμπύχωσε τους Έλληνες σε καιρούς δοκιμασίας.

Ο αγωνιστικός παλμός του '21 συγκλόνισε βαθιά ολόκληρο τον ελληνισμό και άγγιξε κάθε νεοελληνική ψυχή πέρα από ταξικές διαφορές και διακρίσεις φύλου. Το όραμα της λευτεριάς είχε λάμψει στα μάτια των κλεφτών και των αρματολών. Από τη λάμψη αυτή φωτίσθηκε και η Ελληνίδα της σκλαβιάς, που παραστέκει με όλες τις δυνάμεις της στον αγώνα της απελευθέρωσης.

Ποιος ήταν όμως ο ρόλος των γυναικών στην Επανάσταση του 1821; Οι πρώτες μαρτυρίες έρχονται μέσα από το ελληνικό τραγούδι. Η δημοτική λαϊκή μας ποίηση τραγούδησε τη γυναίκα του Αγώνα με εμπνευσμένα τραγούδια. Από τους προσωπικούς Έλληνες ποιητές, η φαντασία του Σολωμού σε μνημειώδεις στροφές απαθανάτισε στιγμές ηρωικές από το Ζάλογγο, το Μεσολόγγι, τα Ψαρά.

Ξένοι ιστορικοί και περιηγητές της εποχής αφιέρωσαν λαμπρές σελίδες στην Ελληνίδα αγωνίστρια. Βασικές μαρτυρίες της φιλοπατρίας και του ηρωισμού των παρέχουν αυτόπτες μάρτυρες, ποιητές, συγγραφείς, φιλέλληνες αγωνιστές, ιστοριογράφοι και ζωγράφοι. Έργα μεγάλων ζωγράφων όπως του Scheffer, του Friedel, κοσμούν το Λούβρο και άλλα μουσεία.

Μέσα από ιστορικά γεγονότα βλέπουμε να προβάλλουν οι ηγετικές γυναικείες μορφές. Η Μόσχω Τζαβέλλα και η Χάιδω Σέχου, που υπερασπίσθηκαν το Σούλι. Η Λένα Μπότσαρη η οποία με 200 γυναίκες έγραψε την τελευταία πράξη του δράματος του Ζαλόγγου. Η Γαλαξιδιώτισσα Αλεφάντω και η Παπαδιά Κουρκουμέλη και η γυναίκα του Κίτσου Τζαβέλλα πολέμησαν στο Μεσολόγγι.

Η Μπουμπουλίνα, ηρωίδα της θάλασσας, η Δόμνα Βισβίζη απο τη Θράκη αφοσιωμένη στη Μεγάλη Ιδέα της Φιλικής Εταιρείας, πολέμησαν ηρωικά. Η Μαντώ Μαυρογένους η ηρωίδα της Μυκόνου, οι Κρητικές Χαρίκλεια Δασκαλάκη ανδραγάθησε στο Αρκάδι, και η

Παντελιά Κωνσταντάκη απο τη Μαλάξα, διέπρεψε στην επανάσταση του 1897. Η Μανιάτισσα Κωνσταντία Ζαχαριά ύψωσε στη Σπάρτη πρώτη τη σημαία της επανάστασης και η Ζαμπέτα Κολοκοτρώνη, μάνα του Θόδωρου, παίρνει μέρος σε μάχες, εμπυχώνει άνδρες και γυναίκες και παρακινεί τα παιδιά της στον αγώνα.

Δίπλα στις επώνυμες αγωνίστριες, δρουν οι ανώνυμες απλές γυναίκες, του λαού. Γυναίκες που αν και περιορίστηκαν στο ρόλο της γυναίκας της εποχής, πιστές στις κοινωνικές αξίες και αφοσιωμένες στον άνδρα, στη θρησκεία, στη μετάδοση των ελληνικών αξιών και ιδανικών στα παιδιά τους, έδωσαν τον εαυτό τους για την Πατρίδα. Αυτές οι απλές γυναίκες στέκονται διπλά στον πολεμιστή άνδρα και εξάπτουν το σθένος του με προτροπές και παρακλήσεις, όπως στο Μεσολόγγι. «Δεν τις βαραίνει ο πόλεμος», λέει ο Σολωμός, «αλλ' έγινε πνοή τους κι εμπόδισμα δεν είναι, στις κορασιές να τραγουδούν, και στα παιδιά να παίζουν». Κι άλλες διωκόμενες γκρεμίζονταν με τα παιδιά τους, ρίχνονταν στις φλόγες, στα πηγάδια, στη λίμνη ή έχωναν το μαχαίρι στα στήθη τους για να μη συλληφθούν αιχμάλωτες.

Γυναίκες με δράση που άρχισε πριν τον επταετή ξεσηκωμό και συγκλονίζουν με τις πράξεις αυτοθυσίας και τον αγώνα τους. Ο χορός του Ζαλόγγου, τις παραμονές των Χριστουγέννων του 1803, αποτελεί γεγονός που συγκλόνησε την Ελλάδα, αλλά και την Ευρώπη της εποχής. Γράφει η Καλλιρρόη Παρρέν: «Στο Σούλι, η γυνή δεν εκλείετο εις γυναικωνίτην, αλλ' ούτε εθεωρείτο ασθενεστέρα του ανδρός ύπαρξις. Ήτο η σύντροφος, η συνεργάτις, η σύμμαχος του ήρωος ανδρός. Ο της ελευθερίας τον θρόνον εις τα απρόσιτα όρη της πατρίδος του υψώσας Σουλιώτης, έδωκε μόνος το όπλον εις την χείρα της συζύγου και της θυγατρός του και την έταξεν ως άγγελον φύλακα προ του θρόνου αυτής».

Στον Αγώνα του 1821 η Ελληνίδα καταξιώθηκε ιστορικά ως άξια σύντροφος του Έλληνα μαχητή στον πολυμέτωπο αγώνα εναντίον του ολοκληρωτισμού και του σκοταδισμού του τουρκικού ζυγού. Η παρουσία της γυναίκας στην Ελληνική Επανάσταση έδωσε το μέτρο της αυτοθυσίας, της ετοιμότητας για περιφρούρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του πατριωτισμού, του αγώνα για την ειρήνη, την ελευθερία και τη δημιουργία έργων πολιτισμού. Η προσφορά της αυτή στηρίζει ακόμα το δικαίωμα της γυναίκας για ισότιμη συμμετοχή στα αγαθά της κοινωνίας.

(Μαρία Αλεβυζάκη, Μαρία Κασωτάκη. Το κείμενο δημοσιεύτηκε στον ημερήσιο τύπο)

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Αυτοβιογραφία Ελισάβετ Μουτζάν Μαρτινέγκου

Η Αυτοβιογραφία της Ζακυνθινής λόγιας Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου (1801-1832), μια σημαντική ιστορική μαρτυρία και συγχρόνως το πρώτο αξιόλογο δείγμα γυναικείας γραφής στη νεοελληνική γραμματεία, πρωτοεκδόθηκε το 1881. Τα αποσπάσματα αναφέρονται στην αναζήτηση της ελευθερίας από μια νέα γυναίκα των αρχών του 19ου αιώνα και φανερώνουν την αντίδρασή της στο άκουσμα της είδησης για την επανάσταση του 1821, αλλά και τη συνείδηση του αποκλεισμού της από κάθε μορφή δημιουργικής ζωής και την αγωνία της για την τύχη του πνευματικού της έργου.

Εις τούτον τον καιρόν, δηλαδή τη 25 Μαρτίου 1821, την ημέραν του Ευαγγελισμού, έρχεται ο ποτέ* διδάσκαλός μου Θεοδόσιος Δημάδης, και μας κάμνει γνωστόν με πολλήν του χαράν πως οι Γραικοί ανήγειραν* τα όπλα εναντίον των Οθωμανών, πως η Πάτρα και οι πλησίον της χώρες ήδη είχαν σείσει τον ζυγόν της σκλαβίας, και πως οι επίλοιπες χώρες, κατά την συμφωνίαν ίσως, είχαν τότε καμωμένον το ίδιον, αλλά, ως πλέον μακράν, ακόμη η είδησις δεν ήτον φθασμένη εις την Ζάκυνθον. Ούτως είπεν ο μαύρος,* διότι τέτοια ήτον η φήμη, οπού παρευθύς έτρεξεν.

Εγώ εις τα λόγια του άκουσα* το αίμα μου να ζεσταίνει, επεθύμησα από καρδίας να ήθελεν ημπορώ να ζωστώ άρματα, επεθύμησα από καρδίας να ήθελε ημπορώ να τρέξω διά να δώσω βοήθειαν εις ανθρώπους, όπου δι' άλλο –καθώς εφαινετο– δεν επολεμούσαν, παρά διά θρησκείαν και διά πατρίδα, και διά εκείνην την ποθητήν ελευθερίαν, η οποία, καλώς μεταχειριζομένη, συνηθά να προξενεί την αθανασίαν, την δόξαν, την ευτυχίαν των λαών. Επεθύμησα, είπα, από καρδίας, αλλά εκοίταξα τους τοίχους του σπιτιού, όπου με εκρατούσαν κλεισμένην, εκοίταξα τα μακρά φορέματα της γυναικείας σκλαβίας και ενθυμήθηκα πως είμαι γυναίκα, και περιπλέον γυναίκα Ζακυνθία, και αναστέναξα, αλλά δεν έλειψα όμως από το να παρακαλέσω τον Ουρανόν διά να ήθελε τους βοηθήσει να νικήσουν, και τοιούτης λογής να αξιωθώ και εγώ η ταλαίπωρος, να ιδώ εις την Ελλάδα επιστρεμμένην την ελευθερίαν και, μαζί με αυτήν, επιστρεμμένας εις τας καθέδρας* τους τας σεμνάς Μούσας, από τας οποίας η τυραννία των Τούρκων τόσον και τόσον καιρόν τας εκρατούσε διωγμένας. [...]

Εγώ εφοβόμουν μεγάλως όλα εκείνα τα κακά, που ημπορούν να συνέβουν εις μίαν υπανδρευμένην, αλλά περισσότερον από όλα εφοβόμουν μεγάλως μην είχε τύχει να πάρω κανένα από εκείνους τους άνδρας, οπού θέλουν να έχουν την γυναίκα τους ωσάν σκλάβα, και την νομίζουν διά κακήν, οπόταν αυτή ωσάν σκλάβα δεν θέλει να φέρεται. Βλέποντας τέλος πάντων και τον αδελφόν μου τοιούτης λογής ενάντιον εις την γνώμην οπού είχα διά το μοναστήρι, εκοινολόγησα*, τόσον εις αυτόν ωσάν και εις τον θείον μου, τον στοχασμόν οπού μου ήλθε διά να υπάγω να ησυχάσω εις εκείνο το μετόχι* μας, οπού εδώ επάνω ήδη εμελέτησα*.

Από το 1980... Εμπειρία, Γνώση και Επιτυχίες

Τούτο το πράγμα εφάνη απαίσιον και εις τους δύο, όθεν εγώ τότε ευρέθηκα εις την μεγαλυτέραν στενοχωρίαν, οπού δύναται να ευρεθεί άνθρωπος εις τον κόσμον. Όχι να υπάγω να ησυχάσω* –διατί δεν ηθέλησαν οι συγγενείς μου– όχι να υπανδρευθώ –διατί εγώ δεν ήθελα– έπρεπε λοιπόν να μείνω διά παντός εις το σπίτι. Διά παντός εις το σπίτι! Α! τούτος ο στοχασμός με έκαμνε να τρομάζω· εγώ έβλεπα καλά πως τούτο το σπίτι εξ αποφάσεως ήθελε μου προξενήσει γλήγορον και κακόν θάνατον. Μέρα και νύκτα κλεισμένη, χωρίς να δύναμαι να πηγαίνω μήτε εις εκκλησίαν, μήτε εις περιδιάβασιν*, χωρίς να έχω την παραμικράν ξεφάντωσιν, χωρίς να έχω πλέον ελπίδα διά να αλλάξω ζωήν, χωρίς να ακούω άλλην ομιλίαν παρά εκείνην του πατρός μου (επειδή ο αδελφός μου και ο θείος μου ή ολίγον ή τίποτε* συνομιλούσαν μαζί με εμάς τες γυναίκες), ο οποίος άλλο δεν έκανε, παρά να λέγει τα πλέον δυστυχισμένα και μελαγχολικά λόγια οπού ποτέ να ειπώθησαν, ήσαν όλα πράγματα, οπού μου έδιναν μίαν μεγαλοτάτην θλίψιν και στενοχωρίαν, πάθη οπού γλήγορα εξ αποφάσεως* έμελλε να με γκρεμίσουν εις το μνήμα.

Τι λοιπόν, έλεγα με τον εαυτόν μου, έχω να αποθάνω, και ν' αποθάνω χωρίς να κάμω καλόν; Χωρίς να εκπληρώσω εκείνο το τέλος*, διά το οποίον βάνει ο θεός τον άνθρωπον εις τον κόσμον; Δυστυχισμένη Ελίζα! Πού είναι τώρα εκείνη η ευτυχεστάτη και ενάρετη ζωή, την οποίαν επήγαινες προφθάνοντας με του νοός σου τα μάτια; Και σεις, μαύρα μου συγγράμματα*, που σας αγαπούσα και ήθελα το καλόν σας –ό,τι λογής μία αγαπητή μητέρα το θέλει εις τα τέκνα της– έχετε, κλεισμένα εδώ μέσα που σας έχω, να χορτάσετε την κοιλίαν των σαράκων*, ή έχει κανένα καιρόν ο αδελφός μου να σας εβγάλει και να σας δώσει εις τους δούλους του, διά να σας ξεσχίζουν και να μεταχειρίζονται τα μέλη σας εις τας χρείας* του μαγειρείου; Εγώ αποθνήσκω, αλλά πόσον ο θάνατός μου ήθελε με λυπεί ολιγότερον, αν ίσως ημπορούσα να σας παραδώσω εις κανένα σπουδαίον, εις κανένα που να τιμά, και όχι να καταφρονεί, τα γεννήματα της αγχινοίας*!

Ε. Μουτζάν-Μαρτινέγκου, *Αυτοβιογραφία,*
Ωκεανίδα

***ποτέ:** άλλοτε ***ανήγειραν:** σήκωσαν ***ο μαύρος:** ο δύστυχος ***άκουσα:** ένιωσα, αισθάνθηκα ***καθέδρα:** έδρα ***εκοινολόγησα:** ανακοίνωσα ***μετόχι:** αγροικία ***εδώ επάνω ήδη εμελέτησα:** ήδη ανέφερα προηγουμένως ***να υπάγω να ησυχάσω:** να αποσυρθώ σε ησυχαστήριο, μοναστήρι ***περιδιάβασις:** περιπλάνηση, περίπατος ***τίποτε:** καθόλου ***εξ αποφάσεως:** εκούσια ***τέλος:** σκοπός ***συγγράμματα:** έργα, πραγματείες ***σάρακες:** σκόροι ***εις τας χρείας:** για τις ανάγκες ***αγχίνοια:** ευστροφία, πνευματική δραστηριότητα

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Το 1957 η Ζωή Καρέλλη δημοσιεύει την ποιητική συλλογή «Αντιθέσεις», στην οποία περιλαμβάνεται το ποίημά της «Η Άνθρωπος». Πρόκειται για ένα εμβληματικό ποίημα το οποίο παραμένει διαχρονικά επίκαιρο, για έναν πνευματικό ποιητικό φάρο της γυναικείας διαδρομής προς την χειραφέτηση και την αυτονόμηση. Επέρχεται η ρήξη με την πατριαρχική δομή της κοινωνίας, των σχέσεων, της οικογένειας. Η Ζωή Καρέλλη έζησε ένα μέρος της ζωής της όταν η θέση της γυναίκας στην ελληνική κοινωνία ήταν υποδεέστερη από εκείνη του άνδρος. Η γυναίκα δεν είχε ατομικές ελευθερίες σε προσωπικό, εκπαιδευτικό, επαγγελματικό ή κοινωνικό πεδίο, ήταν εξαρτώμενη κοινωνικά και οικονομικά από τον άνδρα και ένα χρόνο πριν την έκδοση της ποιητικής της συλλογής που περιλάμβανε το ποίημα της «Η Άνθρωπος», δηλαδή το 1956, μόλις για πρώτη φορά οι γυναίκες άσκησαν το εκλογικό τους δικαίωμα και ψήφισαν στις βουλευτικές εκλογές.

«Η άνθρωπος»

Εγώ γυναίκα, η άνθρωπος,
ζητούσα το πρόσωπό Σου πάντοτε,
ήταν ως τώρα του άνδρος
και δεν μπορώ αλλιώς να το γνωρίσω.

*

Ποιος είναι και πώς
πιο πολύ μονάχος,
παράφορα, απελπισμένα μονάχος,
τώρα εγώ ή εκείνος;

Πίστεψα πως υπάρχω, θα υπάρχω,
όμως πότε υπήρχα δίχως του
και τώρα,
πώς στέκομαι, σε ποιο φως,
ποιος είναι ο δικός μου ακόμα καϋμός;
Ω, πόσο διπλά υποφέρω,
χάνομαι διαρκώς,
όταν Εσύ οδηγός μου δεν είσαι.

*

Πώς θα δω το πρόσωπό μου,
την ψυχή μου πώς θα παραδεχτώ,
όταν τόσο παλεύω
και δεν μπορώ ν' αρμοστώ.

*

«Ότι διά σου αρμόζεται
γυνή τω ανδρί.»

*

Δεν φαίνεται ακόμα το τραγικό
του απρόσωπου, ούτε κι εγώ
δεν μπορώ να το φανταστώ ακόμα, ακόμα.
Τι θα γίνει που τόσο καλά,
όσα πολλά ξέρω και γνωρίζω καλλίτερα,
πως απ' το πλευρό του δεν μ' έβγαλες.

*

Και λέω πως είμαι ακέραιος άνθρωπος
και μόνος. Δίχως του δεν εγινόμουν
και τώρα είμαι και μπορώ
κι είμαστε ζεύγος χωρισμένο, εκείνος
κι εγώ έχω το δικό μου φως,
εγώ ποτέ, σελήνη,
είπα πως δεν θα βαστώ απ' τον ήλιο
κι έχω τόσην υπερηφάνεια
που πάω τη δική του να φτάσω
και να ξεπεραστώ, εγώ,
που τώρα μαθαίνομαι και πλήρως
μαθαίνω πως θέλω σ' εκείνον ν' αντισταθώ
και δεν θέλω από κείνον τίποτα
να δεχτώ και δε θέλω να περιμένω.

*

Δεν κλαίω, ούτε τραγουδι ψάλλω.
Μα γίνεται πιο οδυνηρό το δικό μου
ξέσκισμα που τοιμάζω,
για να γνωρίσω τον κόσμο δ' εμού,
για να πω το λόγο δικό μου,
εγώ που ως τώρα υπήρξα
για να θαυμάζω, να σέβομαι και ν' αγαπώ,
εγώ πια δεν του ανήκω
και πρέπει μονάχη να είμαι,
εγώ, η άνθρωπος.

(Ζωή Καρέλλη, Η άνθρωπος, Τα Ποιήματα, ΙΙ, σσ. 123-24)

ΘΕΜΑ Α

Ποιος ήταν ο ρόλος των γυναικών στην Επανάσταση του 1821, σύμφωνα με το κείμενο; Να απαντήσετε συνοπτικά σε 60-70 λέξεις.

(μονάδες 15)

ΘΕΜΑ Β

B1. Ποιες από τις παρακάτω προτάσεις αποδίδουν ορθά τις απόψεις των συγγραφέων του **κειμένου 1** και του **κειμένου 2**; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας παραθέτοντας σχετικά αποσπάσματα:

1. Οι πρώτες μαρτυρίες για τις Ελληνίδες αγωνίστριες έρχονται μέσα από τα δημοτικά τραγούδια. (κείμενο 1)
2. Οι γυναίκες του 1821 αφοσιώθηκαν αποκλειστικά στον αγώνα για την πατρίδα. (κείμενο 1)
3. Η είδηση ότι ξεκίνησε η ελληνική επανάσταση δεν διαδόθηκε στην Ζάκυνθο. (κείμενο 2)
4. Η οικογένεια της Ελισάβετ ήταν πατριαρχική. (κείμενο 2)
5. Η Ελισάβετ νοιαζόταν για το μέλλον των έργων που είχε γράψει. (κείμενο 2)

(μονάδες 10)

B2.

α. Να επαναδιατυπώσετε το παρακάτω απόσπασμα του κειμένου 1 αντικαθιστώντας την υπογραμμισμένη ρηματική φράση με ονοματικό σύνολο. Τι αλλαγές παρατηρείτε ως προς το επικοινωνιακό αποτέλεσμα και το ύφος;

Μέσα από ιστορικά γεγονότα βλέπουμε να προβάλλουν οι ηγετικές γυναίκες μορφές.

(μονάδες 6)

β. «*να ιδώ εις την Ελλάδα επιστρεμμένη την ελευθερίαν και, μαζί με αυτήν, επιστρεμμένας εις τας καθέδρας* τους τας σεμνάς Μούσας, από τας οποίας η τυραννία των Τούρκων τόσο και τόσο καιρόν τας εκρατούσε διωγμένας*»: Να αποδώσετε το περιεχόμενο της παραπάνω περιόδου του κειμένου 2 σε απλοϊκότερο ύφος.

(μονάδες 5)

γ. Το κείμενο 2 ανήκει στο κειμενικό είδος της αυτοβιογραφίας. Να αναφέρετε τρία στοιχεία (περιεχόμενο, ύφος, γλωσσικές επιλογές, τρόπος πειθούς, δομή, σκοπός) που το επιβεβαιώνουν).

(μονάδες 9)

B3.

Έχοντας ως δεδομένο ότι οι δύο ηρωίδες έζησαν σε διαφορετική εποχή, να συγκρίνετε τις συνθήκες αλλά και τη στάση ζωής τους, όπως διακρίνονται μέσα από την «Αυτοβιογραφία» της Ελισάβετ Μουτζάν Μαρτινέγκου και το απόσπασμα του ποιήματος της Ζωής Καρέλλη.

(μονάδες 10)

ΘΕΜΑ Γ

«**Η άνθρωπος**»: Μια φράση που μοιάζει με σολοικισμό αλλά ποιητικά κι εύστοχα κατορθώνει να εκφράσει την επιθυμία του ποιητικού υποκειμένου. Ποια είναι αυτή κατά τη γνώμη σας; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας στηριζόμενοι σε κατάλληλους (τρεις τουλάχιστον) κειμενικούς δείκτες.

(μονάδες 15)

ΘΕΜΑ Δ

Ποια θεωρείτε ότι είναι η συμβολή της γυναίκας σε διάφορους τομείς της ανθρώπινης ζωής; Πώς η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλλει στην αποδυνάμωση των έμφυλων στερεοτύπων;

Να αναπτύξετε τις απόψεις σας σε ένα κείμενο 300-350 λέξεων που θα εκφωνήσετε σε διαδικτυακή σχολική εκδήλωση που θα πραγματοποιηθεί με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας.

(μονάδες 30)